

НАЦІОНАЛЬНА АКАДЕМІЯ НАУК УКРАЇНИ
ІНСТИТУТ ЛІТЕРАТУРИ ім. Т. Г. ШЕВЧЕНКА

ШЕВЧЕНКІВСЬКА ЕНЦИКЛОПЕДІЯ

В 6 ТОМАХ

КИЇВ 2012

ШЕВЧЕНКІВСЬКА ЕНЦИКЛОПЕДІЯ

В 6 ТОМАХ

Редакційна колегія:

М. Г. Жулинський (голова),

М. П. Бондар, О. В. Боронь (відповідальний секретар), С. А. Гальченко,
П. Ю. Гриценко, І. М. Дзюба, Р. Я. Пилипчук, Г. А. Скрипник,
В. Л. Смілянська (заступник голови), Д. В. Стус, Н. П. Чамата

КИЇВ 2012

ШЕВЧЕНКІВСЬКА ЕНЦИКЛОПЕДІЯ

2

ТОМ

Г—З

КИЇВ 2012

УДК 929 Шевченко + 821.161.2.09 (031)
ББК 83.3 (4Укр) — 8я2
Ш37

Шевченківська енциклопедія : в 6 т. — Т. 2: Г—З / НАН України, Ін-т л-ри ім. Т. Г. Шевченка ; редкол. : М. Г. Жулинський (гол.) [та ін.]. — К., 2012. — 760 с. : [819] іл. + кольор. вклейка. Викладено основні відомості про життя, творчість і особистість Тараса Шевченка, його епоху та оточення, місце в національній та світовій культурі, підсумовано понад півторасторічний досвід вивчення всіх аспектів шевченкіани в українському та зарубіжному шевченкознавстві. Другий том містить 1081 статтю.

*Видання підготовлено за державним замовленням
на випуск видавничої продукції Національної академії наук України*

В оформленні видання використано
матеріали з фондів Національного музею Тараса Шевченка
та Інституту літератури ім. Т. Г. Шевченка НАН України

Керівник проекту
«Шевченківська енциклопедія» *В. Л. Смілянська*

Редактор тому *О. В. Боронь*

Затверджено до друку вченою радою
Інституту літератури ім. Т. Г. Шевченка НАН України
(Протокол № 8 від 21 червня 2012 р.)

*Випущено на замовлення
Державного комітету телебачення і радіомовлення України
за програмою «Українська книга» 2012 року*

ISBN 978-966-02-6420-5
ISBN 978-966-02-6422-9 (т. 2)

© Інститут літератури ім. Т. Г. Шевченка
НАН України, 2012

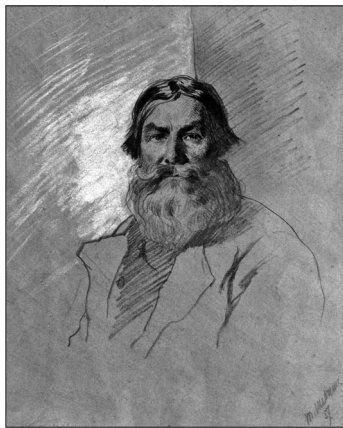
друку. Про це свідчить німецькомовний автограф праці Є., що зберігається у ЦДДА у Львові з помітками Є. та укр. учених.

Тв.: Mazera. Historiska bilder från Ukraina och Karl XII's dagar. Лунд, 1909; Taras Schewtschenko. Ein ukrainisches Dichterleben. Literarische Studie. Wien, 1916 (укр. перекл. І. Мандюка. Перемишль, 1921); Тарас Шевченко. Життя українського поета // *СВШ*. Т. 3; Листи Альфреда Єнсена до Івана Франка // *Архіви України*. 1966. № 4.

Лит.: Гнатюк М. Альфред Єнсен — дослідник Т. Г. Шевченка // *ЛУ*. 1961. 14 берез.; Погребенник Я. Шевченко німецькою мовою. К., 1973; Густавсон С. Альфред Єнсен і Україна // *Слов'янський світ: Міжвідомчий щорічник*. К., 1997. Вип. 1.

Ярослава Погребенник

СПІФАНОВА ТІХОНА ЗИНОВІЙОВИЧА ПОРТРЕТ [Портрет Т. З. Єпіфанова] (тонований папір, італ. та білий олівець, 28,7×21,1) виконав Шевченко 2 верес.

Т. Шевченко.
Портрет Т. З. Єпіфанова.
Папір, італійський та білий
олівець. 1857

1857 на пароплаві «Князь Пожарский». На рисунку праворуч унизу олівцем авторський підпис: «Т. Шевченко 57». Зберігається у НМТШ (№ г—816). Цього самого дня він записав у Щоденнику: «Ночью против города Волжска (место центральной конторы дома Сапожниковых) пароход на несколько часов остановился. А. А. [Сапожников. — Ред.] сошел на берег и в скором времени возвратился на пароход с своим главным управляющим Тихоном Зиновьевичем Эпифановым. Белый с черными бровями, свежий, удивительно красивый старик, с прекрасными манерами, и тени не напоминающими русского купца. Он мне живо напомнил своей изящной наружностью моего дядю Шевченка-Грыня». Портрет Т. Єпіфанова виконано майстерно, про що свідчить сильний і впевнений рух лінії, якою митець окреслив силует. Об'ємне моделювання підкреслює риси обличчя й особливості одягу на основі тонових плям, тло вирішене на контрасті світла і тіні, ними виділено згин стіни, до якої притулився плечем чоловік. Твір відзначається поглибленою психологічною характеристикою зображеної особи. Його стилістика близька до трьох портретів (К. Козаченко, М. Комаровського, Є. Панченка), що їх намалював Шевченко 1857 на пароплаві під час подорожі з Астрахані до Нижнього Новгорода.

Це сприяло уточненню портретованої особи і часу створення. Як портрет Єпіфанова вперше визначив М. Мацатура (Неопубліковані малюнки Т. Г. Шевченка // *Радянське мистецтво*. 1949. 17 берез.). Був власністю родини О. Сапожникова, згодом вивезений у Швейцарію, звідти в Естонію, де його придбав мистецтвознавець Г. Куузик, від якого 1941 твір перейшов до ГКШ. З 1948 — у ДМШ (нині НМТШ).

Тв.: ПЗТ: У 10 т. Т. 10. № 6.

Лит.: Большаков 1977.

Надія Прокопенко

СПХІЄВ Татари (10/23.11.1911, с. Ардон, тепер місто, районний центр Пн. Осетії — Аланії, РФ — 2.04.1958, м. Орджонікідзе, тепер Владикавказ, РФ) — осет. письменник і громадський діяч. Закінчив 1937 Москов. істор.-філос. ін-т. Писав осет. та рос. мовами. Автор зб. поезій «Вирующая эпоха» (1932), «Сердце радие» (1935), «Осетия в огни» (1943), низки поем, п'єс, повістей та романів.

Один із перших популяризаторів творчості Шевченка в Осетії. Переклав вірш «Гоголю», поеми «Сон — У всякого своя доля», «Кавказ» (всі: Мах дуг. 1939. № 2/3), згодом поема «Сон — У всякого своя доля» увійшла до вид.: «Т. Шевченко. Твори» (Дзауджикау, 1951) і «Т. Шевченко. Вибране» (Сталінірі, 1954) осет. мовою. В останньому вид. вміщено й перекл. поеми «Сова». Не раз виголошував промови на ювілейних вечорах, присвячених Шевченкові.

Лит.: Хадарцева А. Татари Епхив // *Очерк истории осетинской советской литературы*. Орджоникидзе, 1967.

Іван Луценко, Іван Братусь

«СРЕТІК» — поема Шевченка, датована «10 октября 1845, с. Марьинское»; вступ-присвяту «Шафарикові» датовано «22 ноября 1845, в Переяслові». Основне джерело тексту — чистовий автограф у зошиті, відокремленому від рукописної зб. «Три літа» (ІЛ. Ф. 1. № 9. Арк. 1—11); збереглися також неповний рукописний список (рр. 1—227) з виправленнями Шевченка 1858—59, що належав П. Бартеневу (ІЛ. Ф. 1. № 10), фотолітографія фрагмента чистового автографа (рр. 1—95) з рукописної зб. «Поезія Т. Шевченка. Том первый» (ІЛ. Ф. 1. № 42) та автограф рр. 96—123 з тієї ж збірки (ІЛ. Ф. 1. № 18). На фотолітографії прочитується дописка В. Білозерського: «Оповідають свідки, що І. Шафарик, читаючи оце послання Шевченкове, плакав вдячними сльозами» (2, 718). Вперше повністю поему опубл. у вид.: *Шевченко Т.* Кобзар. СПб., 1907. С. 190—201.

«Є.» — складний жанроутвір, «своєрідна сатирико-героїчна поема на історичну тему» (Івакін Ю. 1959. С. 99). Істор. основа твору — виступ Яна Гуса (1369—1415) проти Ватикану, один із епізодів нац.-визв.